

Verslag

Vergadering	Rekeningcommissie AB SNN
Datum / tijd	4 april 2017, 18.00 uur – 19.00 uur
Aanwezigen	Bram Schmaal (plv. voorzitter), Bart van Dekken, Paul Moltmaker, Nico Uppelschoten, Leo Pieter Stoel, Wim Eilering, René Paas (DB SNN), Nettie Engels (griffier), Matthijs Klomps en Daniël Engwerda (EY), Eise van der Sluis, Henri van Voorn en Annemay Bock (SNN)
Afwezigen	Arjen Nolles (mk), Geert Kamminga (mk), Hendrikus Loof (mk) Richard Klerks

---

1. **Opening en vaststelling agenda**

De voorzitter, dhr. Nolles is verhinderd. De vergadering wordt geopend door de plaatsvervangend voorzitter, de heer Schmaal. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. **Vaststellen werkwijze**

De rekeningcommissie adviseert over de jaarstukken SNN, zijnde het jaarverslag 2016 en de jaarrekening 2016. Het advies wordt uitgebracht aan het AB SNN, dat op 20 juni wordt verzocht de jaarstukken SNN vast te stellen. Omdat de drie noordelijke Staten een zienswijze kunnen uitbrengen, wordt het advies eveneens ter informatie toegezonden aan PS. Het verslag van de vergadering wordt zo snel mogelijk verspreid met het verzoek daar op korte termijn op te reageren. Daarna wordt het doorgeleid naar de PS-en van de drie provincies.

3. **Toelichting op en bespreking van het accountantsverslag**

Het accountantsverslag is in concept bijgevoegd.

Belangrijkste punten:

- 2016 was een tussenjaar: een aantal programma's liep af, nieuwe zijn opgestart. Omdat enkele projecten niet of later starten wijkt het volume aan beschikte middelen af ten opzichte van de begroting. Daardoor had het SNN te maken met een lager volume. Het verschil is goed te verklaren en staat duidelijk in de jaarrekening.
- Het belangrijkste risico is het geprognosticeerde tekort op de balanspost vooruitontvangen uitvoeringskosten in de meerjarenraming tot 2023. De accountant is van mening dat de risico's goed beheersbaar, overzichtelijk en onder controle zijn.
- Wet Normering Topinkomens: bij de controle zijn geen bevindingen geconstateerd.
- De Sisa-controle leverde ook geen bijzonderheden op.
- Invoering VPB voor overheden: SNN heeft dat goed geïnventariseerd VPB en stelt jaarlijks vast dat het SNN niet vennootschapsbelastingplichtig is. Er zijn geen belaste activiteiten en een winsttoegmerk ontbreekt.
- Verder staan er formaliteiten in het verslag omtrent onze onafhankelijkheid, de rechtmatigheid, fraude etc. Ook daar zijn geen specifieke opmerkingen over te maken.

Het was de bedoeling de accountantsverklaring bij het verslag tijdens de vergadering van de rekeningcommissie te ondertekenen. Omdat echter de controle van de Waardevermeerderingsregeling nog niet is afgerond, zal ondertekening later plaatsvinden. Dhr. Engwerda geeft echter aan dat EY wel voornemens is een goedkeurende, schone verklaring af te geven. De controle is soepel verlopen, prettige samenwerking, goede analyses en verklaringen.

➤ *Vraag m.b.t. pagina 11 van het accountantsverslag:*

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij het AB als bij het DB. Welke instrumenten hebben de AB-leden daarvoor?

Directeur SNN legt uit dat intern met juridische en financiële audits dieper naar de rollen en procedures is gekeken. De aanpak om fraudes te voorkomen is aangescherpt en via SNN Academies wordt geïnvesteerd in het op niveau houden van het kennisniveau bij medewerkers. Het ter plaatse toezichthouden op het daadwerkelijk realiseren van grote EFRO-projecten is geïntensiveerd. Er is

een Administratieve Organisatie, die ook door de EC vooraf wordt goedgekeurd en er is een zuivere scheiding tussen de afdelingen die beschikken en die betalen.

Voorzitter SNN biedt aan dat hij graag behulpzaam is bij het vormgeven van de rol van het AB en zegt toe dat er een notitie wordt opgesteld waarin wordt beschreven wat op dit moment wordt gedaan om fraude te voorkomen en hoe het AB daar zijn rol in kan pakken.

➤ *Vraag m.b.t. het tekort: zijn de drie provincies verantwoordelijk voor het tekort op de uitvoeringskosten?*

Een kenmerk van een gemeenschappelijke regeling is dat een tekort altijd voor rekening komt van de partners in de GR, dus de provincies. Daarvoor hoeft SNN nu geen voorziening te treffen, omdat er genoeg mogelijkheden zijn om dat in de toekomst weer op peil te krijgen, bijvoorbeeld door nieuwe opdrachten van provincies en andere opdrachtgevers. Het geprognosticeerde tekort in de meerjarenraming tot 2023 is vanaf 2013 (€ 8 miljoen) sterk terug gelopen. Het resterende tekort van 1.3 miljoen euro (in 2023) is gebaseerd op de kennis van nu. Daarnaast is sprake van een vrij besteedbare rentereserve van € 1.1 miljoen. Er is nog niet besloten om die in te zetten, maar feitelijk is het tekort in de meerjarenraming van het SNN tot 2023 nog maar € 200.000. Verdeeld over de 3 provincies is dat te overzien. Afgesproken is dat SNN deze vrije reserve voorlopig achter de hand houdt voor dit tekort.

4. Toelichting op en bespreking van de jaarrekening SNN 2016

De belangrijkste onderwerpen van afgelopen jaar staan duidelijk weergegeven in de eerste paragraaf van de jaarrekening. In aanvulling daarop: de eindafrekening van het OP EFRO programma 2007-2013 moest ingeleverd worden voor 31 maart 2017. Het SNN heeft dat op 27 maart als eerste management autoriteit van Nederland ingeleverd. De Audit Autoriteit heeft vrijdag 31 maart de goedkeurende verklaring afgegeven zonder beperkende opmerkingen. De gelden die wij nog van Brussel moeten krijgen, zullen dus uitgekeerd worden.

➤ *Vraag m.b.t. het verschil tussen de begroting en de jaarrekening. Heeft het SNN te maken gehad met onvoorziene omstandigheden?*

- De vrijval in het vorige programma is hoger geweest dan verwacht. Ca. 20 omvangrijke projecten die hun eindafrekening op het laatste moment indienden, hadden uiteindelijk te weinig subsidiabele kosten gedeclareerd, waardoor er meer vrijval ontstond dan vooraf was ingeschat.
- Bij de REP-middelen worden grote bedragen in één keer aan een paar partijen toegekend (bijv. Wetsus). Die verzoeken kwamen in 2017 in plaats van in 2016. Dat kun je niet voorspellen.
- POP3: een belangrijk deel van de uitvoering van POP3 is gedecentraliseerd aan het SNN. SNN maakt op basis van input en verwachtingen van de provincies een begroting en een uitvoeringsplanning. Het POP-programma is echter later op gang gekomen door oorzaken waarop het SNN geen invloed heeft. Dat leidt tot een verschuiving van de planning van inkomsten en uitgaven in de jaarschuiven tot ultimo 2023. Het SNN had echter wel personeel in dienst genomen (die op andere regelingen ingezet konden worden om zo extra kosten voor de drie provincies te voorkomen).
- Het EFRO-programma is van karakter veranderd, waardoor ondernemers meer aan het stuur zitten. Het blijkt lastiger te zijn voor het mkb om goede projecten voor te dragen die positief worden beoordeeld door de deskundigencommissie.
- Gelet op bovenstaande is het voor SNN lastig om in de uitvoering besluiten te nemen m.b.t. het aantal benodigde fte's. We zijn afhankelijk van de inzet van onze moederorganisaties om opdrachten bij ons neer te leggen, dat leidt ook tot inverdieneffecten. Uitvoering van EFRO is niet genoeg.

Nu de EFRO-projecten in het nieuwe programma niet soepel op gang komen, doet SNN er alles aan om wel de doelstellingen van het programma te halen. N+3 moet gehaald worden. SNN gaat in het voortraject steeds meer dienstverlener zijn, maar mag niet op de stoel van de projectadviseur gaan zitten, omdat SNN ook diezelfde projecten moet beoordelen. Er is een strakke takenscheiding. Wel wordt met provincies en gemeenten nagedacht welke maatregelen genomen moeten worden

om het programma goed weg te zetten. Het CvT houdt daar toezicht op. SNN organiseert verder veel bijeenkomsten om de wensen van het mkb te horen en de regelingen zover mogelijk daarop aan te passen (met inachtneming van de doelstellingen van EFRO).

➤ *Speelt de discussie over het accres nog?*

De accresdiscussie (3,5%) speelt niet meer, is in provinciaal verband afgerond; de 3,5% blijft staan in alle 3 provincies conform DB-besluit van 21 maart. Het is voor de provincies nu duidelijk wat de onderliggende noodzaak is om die afspraak meerjarig vast te houden en zij zien dat dit onderdeel een belangrijk bestanddeel is van de meerjarenbegroting en mede een bijdrage levert aan het terugdringen van het tekort in de meerjarenraming van het SNN.

➤ *Blijft SNN de MA-status behouden na 2020?*

Die kans is groot. Noord-Nederland heeft in een vroeg stadium lobbyinzet gepleegd op het kabinetstandpunt rond het cohesiebeleid en financieel kader na 2020 te beïnvloeden. Vrijdag 31/3 heeft het Kabinet daarover een definitief standpunt ingenomen. Dat position paper voor komende onderhandelingen in de EU is tot stand gekomen door een actieve inbreng van de 4 Nederlandse managementautoriteiten en wordt door alle 12 provincies gedragen. Kern van dat standpunt is dat men toe wil naar regionale programmering, die breder is dan EFRO alleen en een meer samenhangende ontwikkelingsvisie van de regio na 2020 vraagt.

➤ *Zit SNN aan tafel bij de gesprekken tussen NG4 en 3PH over hoe ze proactiever kunnen samenwerken? (verwezen wordt naar de Friese casus inz. het globaliseringsfonds). Zou SNN daar niet een verbindende rol in moeten hebben als EU-subsidiedeskundige?*

Voorzitter SNN: in het verkeer tussen GS en PS zou een gedachtewisseling plaats moeten hebben over de vraag hoe ons eigen college van GS aankijkt tegen de noodzaak van samenwerking met andere noordelijke overheden op dit specifieke punt. De infrastructuur van het SNN is dienend aan de ambities van bestuurders. Zij bepalen ook of het SNN het vehicle is om de samenwerking op dit gebied te intensiveren en structureren. Mijn beeld is dat er op veel gebieden goed wordt samengewerkt tussen provincies en steden. Dat kan in SNN-verband zijn, maar er zijn ook thema's waarover het SNN niet gaat. Momenteel wordt daarover uitgebreid gesproken in noordelijk verband: hoe komen we tot een meer fluïde samenwerking die minder geïnstitutionaliseerd is?

5. Bespreking van het jaarverslag SNN 2016

De rekeningcommissie is lovend over het jaarverslag 2016 en gaat akkoord met het publiceren ervan onder voorbehoud van vaststelling in het AB.

6. Conclusies met betrekking tot jaarverslag en jaarrekening

De rekeningcommissie geeft een positief advies over het jaarverslag en de jaarrekening en adviseert het AB deze jaarstukken vast te stellen.

7. Rondvraag

Geen punten

8. Sluiting

Om ca. 19 uur sluit de heer Schmaal de vergadering.

**Samenwerkingsverband
Noord-Nederland
Uitkomsten controle en
overige informatie 2016**

Rapportage aan het algemeen bestuur

13 april 2017

Het algemeen bestuur van de gemeenschappelijke regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland T.a.v. de heer mr. E. van der Sluis, directeur
Postbus 779
9700 AT GRONINGEN

Groningen, 13 april 2017

MKLS-ALCB5F/mm

Uitkomsten controle en overige informatie 2016

Geachte leden van het algemeen bestuur,

Het doet ons genoegen u verslag uit te brengen omtrent de uitkomsten van onze accountantscontrole van de jaarrekening 2016 van de gemeenschappelijke regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland (hierna: het SNN). In het hoofdstuk Kernpunten uit onze rapportage vindt u:

- ▶ de reikwijdte van de accountantscontrole;
- ▶ de belangrijkste uitkomsten.

In het hoofdstuk "Uitkomsten jaarrekeningcontrole" geven wij in verschillende paragrafen onze mening over de kwaliteit van het resultaat en de financiële positie.

De paragraaf "Aandachtsgebieden en bevindingen" in de controle van het hoofdstuk "Uitkomsten jaarrekeningcontrole" biedt informatie over de signaleerde kernpunten van de controle en overige punten.

In de daaropvolgende paragrafen gaan wij in op de kwaliteit van uw beheersorganisatie, alsmede het rechtmatigheidsbeheer in 2016.

De bijlagen bevatten informatie over onze werkwijze, de reikwijdte van de accountantscontrole en de inzet van deskundigen, onze onafhankelijkheid en een beschrijving van de opdracht gerelateerde verantwoordelijkheden. Ook zijn in de bijlage opgenomen de detailbevindingen en onze aanbevelingen daarbij naar aanleiding van de uitgevoerde werkzaamheden op de automatiseringsomgeving van het SNN.

De huidige veranderingen in het accountantsberoep, mede geïnitieerd door onze beroepsgroep NBA, de politiek en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), gericht op verbetering van de kwaliteit en versterking van de onafhankelijkheid, ondersteunen wij volledig. In dit verband onderstrepen wij het belang van het voeren van een open en eerlijke dialoog met u als lid van het algemeen bestuur. Dit vormt een essentieel onderdeel van het controleproces en van de *corporate governance* als geheel.

Het concept van dit verslag is d.d. 30 maart 2017 besproken met de directeur en de concerncontroller van het SNN.

Dit verslag is uitsluitend bestemd voor gebruik door het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en het management van het SNN en mag niet door anderen worden gebruikt.

Wij stellen het op prijs een en ander persoonlijk toe te lichten of eventuele vragen omtrent deze of andere met de controle verband houdende zaken te beantwoorden.

Hoogachtend,
Ernst & Young Accountants LLP

D.E. Engwerda RA

Inhoudsopgave

Kernpunten uit onze rapportage	4	Rechtmatigheidsbeheer	14
Uitkomsten jaarrekeningcontrole	5	Bijlagen	16
▶ Analyse van het resultaat 2016		▶ 1 - Controleaanpak	
▶ Analyse van de financiële positie 2016		▶ 2 - Onafhankelijkheid	
▶ Analyse van de gehanteerde grondslagen		▶ 3 - Verklaring van verantwoordelijkheden	
▶ Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle		▶ 4 - Detailbevindingen automatisering	
		▶ 5 - SiSa-bijlage	
Kwaliteit beheersorganisatie	12		
▶ Overwegingen met betrekking tot fraude en het risico op management override			
▶ Overwegingen met betrekking tot corruptie- en omkopingsrisico's			
▶ Bevindingen interne beheersing			
▶ Geautomatiseerde gegevensverwerking			

Totaal aantal pagina's in dit rapport: 29

Kernpunten uit onze rapportage

Kernpunt	Uitkomst
Goedkeurend oordeel ten aanzien van getrouwheid	Naar ons oordeel geeft de jaarrekening van het SNN een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva per 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.
Goedkeurend oordeel ten aanzien van rechtmatigheid	Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen in overeenstemming met de door het algemeen bestuur vastgestelde begroting en met de relevante wet- en regelgeving.
Geen bevindingen ten aanzien van de WNT-verantwoording	Wij hebben de in de WNT-verantwoording van het SNN gecontroleerd met inachtneming van de Regeling Controleprotocol Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) 2016. Wij kunnen concluderen dat de opgenomen toelichting in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen.
Geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkering gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2016. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkering geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
Jaarverslag is opgesteld in overeenstemming met het BBV en bevat geen materiële inconsistenties met de jaarrekening	Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is opgesteld, met de jaarrekening verenigbaar is en in het licht van de tijdens het onderzoek van de jaarrekening verkregen kennis en begrip omtrent het SNN en haar omgeving geen materiële onjuistheden bevat.
Goedkeurende controleverklaring bij de jaarstukken 2016	Wij hebben geen ongecorrigeerde controleverschillen of herrubriceringen geconstateerd die materieel zijn voor het inzicht van de jaarrekening. Daarom hebben wij met betrekking tot de getrouwheid en rechtmatigheid een goedkeurende controleverklaring verstrekt bij de jaarrekening 2016 van het SNN. Dit onder voorwaarde dat het algemeen bestuur van het SNN de jaarrekening 2016 ongewijzigd vaststelt en haar besluit notuleert.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Analyse van het resultaat 2016

Nadelig resultaat nader besproken

Het gerealiseerd resultaat (voor bestemming) 2016 volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening bedraagt € 161.000 nadelig ten opzichte van een na wijziging begroot sluitend saldo. Om dit nihil-saldo te realiseren, waren toevoegingen aan de reserves ter hoogte van € 780.000 begroot. Een toevoeging aan de reserves ter hoogte van het saldo van rentebaten en -lasten ad € 557.000 is gerealiseerd.

Het resultaat over 2016 kan als volgt worden weergegeven:

Resultaat 2016 ten opzichte van de gewijzigde begroting			
Bedragen x € 1.000	Gewijzigde begroting 2016	Realisatie 2016	Afwijking ten opzichte van de gewijzigde begroting
Totale lasten	-/- 84.374	-/- 15.398	68.976
Totale baten	85.154	15.794	-/- 69.360
Saldo van baten en lasten	780	396	-/- 384
Mutaties in reserve	-/- 780	-/- 557	223
Resultaat	0	-/- 161	-/- 161

Uw begrotingsbeheer op orde

De voornaamste afwijking van het resultaat over 2016 ter grootte van € 161.000 nadelig wordt verklaard door de afboeking van niet terug te vorderen betalingen aan projecten ad € 76.000 (2015: € 83.000) en de bij eindafrekening van regelingen niet subsidiabel gebleken kosten ad € 85.000.

Kwaliteit van het resultaat

De afwijking van de gerealiseerde totale baten en lasten (circa € 69 miljoen), ten opzichte van de begroting na wijziging, wordt voornamelijk veroorzaakt door het feit dat de omvang van de toekenningen in 2016 vanuit zowel het OP EFRO 2014-2020, de regelingen 2014-2020 als de REP-SNN achterblijven bij de begroting. Daarnaast is er sprake van een grotere dan verwachte vrijval op projecten vanuit het Koers Noord en OP EFRO 2007-2013.

De grootste afwijkingen op toekenningen ten opzichte van de begroting 2016 na wijziging worden veroorzaakt door:

- ▶ REP-SNN: ad 19,4 miljoen daar waar € 34 miljoen was begroot.
- ▶ OP EFRO 2014-2020: ad € 10 miljoen, daar waar € 35 miljoen was begroot.
- ▶ Diverse subsidieregelingen: € 13 miljoen lagere commiteringen dan begroot.

Daarnaast is er sprake van een hogere dan verwachte vrijval op projecten vanuit voornamelijk het OP EFRO 2007-2013 (€ 14 miljoen). De gerealiseerde vrijval hangt samen met het jaar waarin de Europese programmaperiode met begunstigen wordt afgesloten. De hiermee samenhangende bedragen verlagen het bij initiële toekenning bestaande overcommiteringsrisico.

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2016 is een nadere analyse opgenomen van de belangrijkste afwijkingen welke tot het negatief saldo van baten en lasten ad € 384.000 nadelig hebben geleid.

Het voornaamste uitgangspunt bij het opstellen van de begroting door het SNN is dat de subsidiebudgetten binnen de (meerjarige) projectperiode regelmatig besteed dienen te worden. Verschillen bestaan binnen jaarschijven, onder andere afhankelijk van de (bijgestelde) programmering.

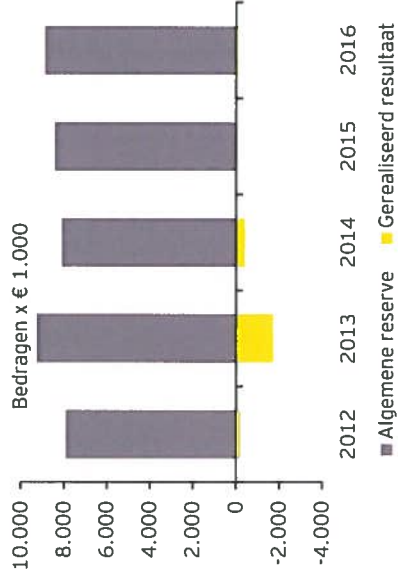
Het dagelijks bestuur van het SNN stelt het algemeen bestuur voor de jaarrekening vast te stellen en daarbij het negatief resultaat ad € 161.000 te onttrekken aan de reserve Transitie 2007-2010.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Analyse van de financiële positie 2016

Eigen vermogen neemt toe

Eigen vermogen neemt toe
Het eigen vermogen, inclusief het gerealiseerd resultaat, bedraagt per jaareinde 2016 volgens de jaarrekening € 8.722.000 en heeft zich vanaf 2012 als volgt ontwikkeld:

Aan de reserves van het SNN is in 2016 het gerealiseerd saldo van rentebaten en -lasten ter hoogte van € 557.000 toegevoegd. Deze dotatie vormt samen met het gerealiseerd resultaat van € 161.000 negatief het gerealiseerd saldo van baten en lasten (€ 396.000 positief).

Per programma en regeling wordt er een reserve aangehouden, waaruit financiële tekorten op projecten kunnen worden gedekt. Daarnaast zijn er algemene reserves beschikbaar die ter dekking van toekomstige uitvoeringskosten zouden kunnen worden aangewend, indien deze tekorten niet op andere wijze kunnen worden gedekt. Ultimo 2016 bedraagt de stand van de hiervoor beschikbare middelen € 1.092.000.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Analyse van de financiële positie 2016

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het weerstandsvermogen bedraagt € 8,5 miljoen. De paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" bevat informatie over de weerstandscapaciteit, de risico's en het beleid dat hieromtrent gedurende 2016 is gevoerd. Het dagelijks bestuur van het SNN constateert dat het weerstandsvermogen een overschot kent van € 8,5 miljoen ten opzichte van de onderkende risico's.

Hieronder hebben wij een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van het weerstandsvermogen over de afgelopen jaren.

Weerstandsvermogen bedragen x € 1.000	Jaarrekening			
	2016	2015	2014	2013
Beschikbare capaciteit (A)	8.722	8.328	7.691	7.544
Benodigde capaciteit (B)	200	428	28	271
Weerstandsvermogen (A-B)	8.522	7.900	7.663	7.273

De benodigde weerstandscapaciteit wordt gevormd door een geraamd overcommittingrisico van € 0,2 miljoen (2015: € 0,4 miljoen).

In de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" wordt tevens het risico van de € 1,4 miljoen (2015: € 1,8 miljoen) benoemd op het verwachte tekort op de uitvoeringskosten over de periode tot en met 2023. Omdat het SNN dit risico niet mag afdekken met de buffers in de weerstandscapaciteit van € 8,7 miljoen, is dit risico niet in het hierboven weergegeven overzicht meegenomen.

Wij zijn van mening dat de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" een adequaat inzicht biedt in de beschikbare weerstandscapaciteit en (naast de onder de toelichting op de balans verantwoorde niet uit de balans blijvende verplichtingen) de op balansdatum bestaande risico's.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Analyse van de gehanteerde grondslagen

Aanvaardbaarheid van de grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Naar onze mening zijn de door het dagelijks bestuur gekozen waarderingsgrondslagen aanvaardbaar en consistent toegepast met betrekking tot de significante jaarrekeningposten en bijzondere transacties. Dit geldt tevens voor het tijdstip waarop die transacties hebben plaatsgevonden, de periode waarin zij zijn verantwoord en de desbetreffende toelichtingen in de jaarrekening.

De jaarrekening 2016 is opgesteld in overeenstemming met het BBV. Het BBV bevat primair handvatten voor de inrichting van begrotings- en verantwoordingsdocumenten van provincies en gemeenten. De financiële verantwoording over activiteiten van het SNN is niet altijd eenduidig te kwalificeren onder de voorschriften van het BBV. Wij merken derhalve op dat:

- ▶ in de jaarrekening de paragrafen “Weerstandsvermogen en risicobeheersing” en “Financiering” zijn opgenomen. Deze dienen volgens het BBV formeel onderdeel uit te maken van het jaarverslag;
- ▶ de presentatie van de balansposten “Vooruitontvangen bedragen”, “Openstaande toekenningen”, “Schulden aan derden, wgens uitvoering regelingen” en “Vorderingen” zouden naar onze mening beter thuishoren onder de Overlopende passiva, respectievelijk Overlopende activa.

De huidige verwerkingswijze is in lijn met voorgaand jaar. Vanwege de bestendige gedragslijn en het inzicht in de jaarrekening achten wij de huidige verantwoordingswijze in de jaarrekening, onder kwalitatief verklarende toelichtingen, aanvaardbaar. Voornoemde opmerkingen doen dan ook geen afbreuk aan ons oordeel.

Kwaliteit jaarverslag

Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag overeenkomstig de provinciewet is opgesteld en verenigbaar is met de jaarrekening. Verder hebben wij vastgesteld dat de verplichte paragrafen onderdeel uitmaken van de jaarstukken.

Significante schattingsposten

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het maken van schattingen bij het opmaken van de jaarrekening. Zij is van mening dat de significante veronderstellingen die zijn gehanteerd bij het maken van schattingen ten aanzien van de materiële vaste activa en de waardering van de vorderingen redelijk zijn. Als accountant van het algemeen bestuur beoordeelen wij deze door het dagelijks bestuur gemaakte schattingen.

Wij hebben op de volgende pagina een beschouwing ten aanzien van de belangrijkste schattingen opgenomen.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Analyse van de gehanteerde grondslagen

Belangrijke schattingen	Beoordeling 2016	Beoordeling 2015	Toelichting
Waardering van activa			Wij zijn van mening dat er geen bijzondere waardeverminderingen dienen te worden doorgevoerd met betrekking tot vaste activa die in de balans zijn opgenomen.
Waardering van (voorziening dubieuze) debiteuren			Indien noodzakelijk heeft een afwaardering van openstaande vorderingen plaatsgevonden. Wij kunnen ons vinden in de wijze waarop dit bepaald is.
Waardering van het geprognosticeerd tekort in de vooruitontvangen uitvoeringskosten (<i>off-balance</i>)			De waardering van het toekomstig tekort in de vooruitontvangen uitvoeringskosten over de looptijd tot en met 2023 is evenwichtig bepaald. De toereikendheid is wel afhankelijk van de toekomstverwachtingen, zoals bijvoorbeeld de mate waarin het SNN inkomsten uit regelingen voor provincies/gemeenten na 2018 kan genereren.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Wet Normering Topinkomens (WNT)

Over 2016 voldaan aan de WNT; toelichting op de WNT in de jaarrekening voldoet aan de daaraan te stellen eisen

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingevoerd. Op basis van deze wet is de bezoldiging van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector in dienstverband en bij ontslag wettelijk gemaximeerd.

Voor de bezoldiging van topfunctionarissen geldt naast de maximering een publicatieverplichting in de jaarrekening. Dit geldt eveneens voor bezoldiging van niet-topfunctionarissen, indien zij de maximale bedragen van topfunctionarissen overschrijden.

In het kader van de jaarrekening 2016 heeft u een analyse uitgevoerd van de topfunctionarissen binnen uw organisatie. Tevens heeft u vastgesteld of er functionarissen zijn die een hogere bezoldiging dan de gestelde maxima kennen. Deze informatie heeft u opgenomen in de toelichting op de jaarrekening. Wij hebben de juistheid en volledigheid van deze toelichting gecontroleerd en hebben vastgesteld dat de toelichting voldoet aan de daaraan te stellen eisen.

SiSa

Geen bevindingen geconstateerd ten aanzien van de SiSa-bijlage

Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkering gecontroleerd met inachtneming van de Nota verwachtingen accountantscontrole 2016. De hierbij geconstateerde fouten en onzekerheden dienen op grond van het Bado in het verslag van bevindingen te worden opgenomen indien de navolgende rapporteringstolerantie per specifieke uitkering wordt overschreden:

- ▶ € 12.500 indien de omvangbasis kleiner dan of gelijk aan € 125.000 is;
- ▶ 10% indien de omvangbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 is;
- ▶ € 125.000 indien de omvangbasis groter dan € 1.000.000 is.

Op grond van ons onderzoek hebben wij bij de specifieke uitkering geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.

De SiSa-bijlage dient door het SNN samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli aanstaande elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd. Door middel van een voorgeschreven tabel dienen wij te rapporteren over onze bevindingen ten aanzien van de in de jaarrekening opgenomen SiSa-bijlage.

In bijlage 5 bij dit rapport zijn deze bevindingen in de voorgeschreven tabel opgenomen. U kunt deze tabel hanteren ten behoeve van verzending naar het CBS.

Uitkomsten jaarrekeningcontrole

Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle

Invoering vennootschapsbelastingplicht

Het SNN heeft goed geanticipeerd op de ontwikkelingen invoering Vpb-plicht

Op 1 januari 2016 is de Wet Vpb-plicht overheidsondernemingen ingevoerd, waardoor een groot aantal directe en indirecte overheidsondernemingen onder voorwaarden belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb) zijn geworden. Provincies, gemeenten en hun gemeenschappelijke regelingen met rechtspersoonlijkheid worden belastingplichtig, voor zover zij een fiscale onderneming drijven. De regeling kent een aantal algemene en specifieke vrijstellingen op basis waarvan de Vpb-plicht mogelijk beperkt kan worden.

De jaarrekening 2016 is hiermee de eerste jaarrekening waarin de gevolgen van de invoering van de vennootschapsbelastingplicht voor overheidsbedrijven dienen te worden verwerkt.

Het traject om te komen tot inzicht in de mate waarin het SNN belaste activiteiten uitvoert is door de organisatie in het voorjaar van 2015 gestart. De initieel uitgevoerde analyse door de concerncontroller van het SNN leidt tot de uitkomst dat het SNN op basis van de huidige situatie niet vennootschapsbelastingplichtig is. Deze conclusie is door het SNN afgestemd met de coördinator rijksbelastingen van één van de in de gemeenschappelijke regeling deelhemende provincies.

In het stafoverleg van 28 maart 2017 is de initieel uitgevoerde analyse in relatie tot de over 2016 gerealiseerde baten en lasten geëvalueerd. Geconcludeerd is dat over het jaar 2016 geen Vpb dient te worden afgedragen. Deze uitkomst is als zodanig in de jaarrekening verwerkt.

Wij zijn van mening dat de het SNN, rekening houdend met de resterende onduidelijkheden/onzekerheden rond de invoering, hiermee goed heeft geanticipeerd op de ontwikkelingen rond de invoering van de Vpb-plicht.

Fraude en de naleving van wet- en regelgeving

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en ontdekken van fraude berust zowel bij het algemeen bestuur als bij het dagelijks bestuur. Het is van belang dat het dagelijks bestuur, onder toezicht van het algemeen bestuur, sterk de nadruk legt op het voorkomen van fraude, waardoor de gelegenheden tot het plegen van fraude kunnen afnemen, alsmede op het ontmoedigen daarvan, waardoor personen ervan kunnen worden weerhouden om fraude te plegen omwille van de waarschijnlijkheid dat die wordt ontdekt en bestraft.

Wij informeren het algemeen bestuur over illegale handelingen waarbij het hoger kader is betrokken en over fraude en illegale handelingen (of deze nu door het hoger kader of door andere werknemers zijn veroorzaakt) die een onjuistheid van materieel belang in de jaarrekening tot gevolg hebben. Gedurende de controle zijn geen significante punten signaleerd ten aanzien van feitelijke of vermoedelijke niet-nakoming van wet- en regelgeving, voor zover deze van belang worden geacht voor de mate waarin het algemeen bestuur in staat is haar taken te vervullen.

Kwaliteit beheersorganisatie

Bevindingen interne beheersing

Algemeen

Bij de planning en uitvoering van de controle van de jaarrekening 2016 van het SNN hebben wij de interne beheersmaatregelen, welke onderdeel uitmaken van de administratieve organisatie, in onze overwegingen betrokken. Wij hebben de opzet, het bestaan en de effectieve werking van interne beheersmaatregelen onderzocht voor zover wij dit in het kader van de jaarrekening noodzakelijk achten en niet met het doel om een oordeel over de effectiviteit van de interne beheersing te geven. Wij hebben geen onderzoek naar de effectiviteit van interne beheersing verricht, anders dan dat relevant is voor de jaarrekeningcontrole.

Interne beheersing van voldoende niveau

In onze managementletter 2016, op 13 december 2016 uitgebracht aan het dagelijks bestuur, hebben wij onze bevindingen en aanbevelingen van onze tussentijdse controle 2016 opgenomen. Wij concluderen in onze managementletter dat uw processen vanuit perspectief van de accountant van een goed niveau zijn.

Bijdragen in uitvoeringskosten

Ten tijde van de interim-controle constateerden wij een verschuiving van de activiteiten van het SNN van Subsidieprogramma's naar de uitvoering van Regelingen voor derden. De grondslag voor het mogen factureren van de Bijdragen in uitvoeringskosten varieert, afhankelijk van de met opdrachtgever gemaakte afspraken. Daarom hebben wij u in onze managementletter geattendeerd op de zichtbare vastlegging van de (formele) borging van de volledige facturatie van deze bijdragen in uw systeem van administratieve organisatie en (periodieke) interne beheersing. In het kader van de jaarrekeningcontrole hebben wij vanuit de organisatie voldoende geschikte aanvullende controle-informatie ontvangen waaruit blijkt dat de verantwoorde Bijdragen in uitvoeringskosten over 2016 volledig zijn verantwoord in de jaarrekening. In het kader van de interim-controle 2017 zullen wij controleren in welke mate deze procedures continu onderdeel uitmaken van de opgezette beheersorganisatie van het SNN.

Uitkomsten Audit Autoriteit binnen geregleerde foutmarge

De Audit Autoriteit voert jaarlijks een controle uit op de door het SNN verstrekte subsidies uit hoofde van het OP EFRO. Voor de periode juli 2015 tot juli 2016 leiden de uitkomsten tot een foutfractie van 0,80% (2014/2015: 1,94%), die hiermee ruim binnen de maximaal toegestane fout van 2,0% blijft.

Naar de huidige inzichten heeft het onderzoek van de AA geen financiële gevolgen voor het SNN. De AA rapporteert dat gedurende voornoemde referentieperiode het beheers- en controlesysteem voldoende effectief heeft gefunctioneerd om een redelijke mate van zekerheid te kunnen bieden over de juistheid van de betaalaanvragen die door het SNN bij de Europese Commissie zijn ingediend.

Kwaliteit beheersorganisatie

Geautomatiseerde gegevensverwerking

Geautomatiseerde gegevensverwerking

Onze controle is niet primair gericht op het doen van een uitspraak omtrent de continuïteit en betrouwbaarheid van (delen van) de geautomatiseerde gegevensverwerking en wij hebben daartoe ook geen opdracht van het management ontvangen. Aangezien IT een belangrijk onderdeel van de informatievoorziening betreft en daarmee eveneens van belang is in het kader van de jaarrekeningcontrole, hebben wij werkzaamheden verricht om de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking in kaart te brengen.

Hiertoe behoren onder meer de IT-beheerprocessen voor het wijzigingenbeheer, het autorisatiebeheer en de continuïteit van de systemen Navision en het landelijke EFRO-systeem voor zover van belang voor de jaarrekeningcontrole van SNN. Wij hebben in het accountantsverslag van 2015 gerapporteerd over enkele aandachtspunten op dit gebied en voor 2016 hebben wij met u gesproken over de doorgevoerde verbeteringen.

Hoewel enkele verbeteringen doorgevoerd zijn, hebben wij tekortkomingen geconstateerd op het gebied van de IT-beheerprocessen. Derhalve hebben wij voor de jaarrekeningcontrole niet op de betrouwbare werking van IT-beheersmaatregelen binnen de systemen gesteund.

In bijlage 4 gaan wij nader in op de detailbevindingen en aanbevelingen inzake de onderwerpen Implementatie landelijk EFRO-systeem en Informatiebeveiliging in relatie tot de meldplicht datalekken. Wij beëindigen de in de bijlage opgenomen informatie met de uitkomsten naar aanleiding van onze beoordeling van het bestaan en de werking van de door het SNN opgezette IT-beheerprocessen.

Rechtmatigheid

Wij hebben bij de controle over 2016 de financiële rechtmatigheid getoetst conform de bepalingen van het Bado en het controleprotocol 2016 van het SNN, zoals dat op 22 november 2016 door het algemeen bestuur is vastgesteld. Op basis van onze controle hebben wij vastgesteld dat:

- ▶ de verantwoordde baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met de relevante wet- en regelgeving tot stand zijn gekomen;
- ▶ de jaarrekening 2016 is ingericht in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- ▶ het budgetrecht van het algemeen bestuur is gerespecteerd;
- ▶ gedurende het boekjaar geen sprake is geweest van misbruik en oneigenlijk gebruik die invloed hebben op de rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties.

Begrotingscriterium

Wij beoordelen bij onze controle de overschrijdingen ten opzichte van de begrote lasten per programma. Hierop wordt een beoordeling en rapportering van de accountant gevraagd vanuit de Kadernota Rechtmatigheid. Lastenoverschrijdingen dienen echter niet in alle gevallen te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door het algemeen bestuur geformuleerde beleid, deze wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten of kostenoverschrijdingen bij opneindeeregelingen. Deze overschrijdingen dienen te worden weergegeven in de jaarrekening en kunnen door het vaststellen van de jaarrekening alsnog door het algemeen bestuur worden geautoriseerd.

In de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening is door het dagelijks bestuur een analyse van de overschrijdingen opgenomen. De overschrijdingen zijn toereikend toegelicht en passen binnen bestaande beleid of worden gecompenseerd door hogere baten binnen het programma. Het dagelijks bestuur stelt het algemeen bestuur voor genoemde overschrijdingen te autoriseren in het kader van de vaststelling van de jaarrekening 2016. Vooruitlopend hierop zijn wij hiervan reeds uitgegaan bij het vormen van ons (begrotings)rechtmatigheidsoordeel.

Rechtmatigheidsbeheer

Misbruik en oneigenlijk gebruik

In de externe en interne regelgeving zijn diverse bepalingen opgenomen die erop zijn gericht om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen. Het SNN heeft beheersmaatregelen opgezet die fraudepreventie, handhaving en opsporing, alsmede de actualisatie van wet- en regelgeving en naleving daarvan ten doel hebben. De toets op het misbruik en oneigenlijk gebruik is onder andere neergelegd in interne controleplannen. De uitkomst van deze toets heeft niet geleid tot bevindingen die van invloed zijn op de rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties.

Niet-financiële beheershandelingen vallen buiten de scope van rechtmatigheidscontrole

Handelingen en beslissingen van niet-financiële aard vallen buiten de scope van de rechtmatigheidscontrole door de accountant. De accountant toetst deze handelingen en beslissingen niet inhoudelijk door gegevensgericht onderzoek. Volstaan wordt in dit kader met het beoordelen van het interne systeem van risicoafwegingen. Binnen dit systeem moeten voorwaarden zijn geschapen om risico's goed te kunnen beoordelen en in de tijd te kunnen volgen.

Wij hebben ons een beeld gevormd over de wijze van totstandkoming van de inventarisatie van de risico's en de getrouwe weergave van de hieruit mogelijk voortvloeiende financiële gevolgen in de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" van het jaarverslag.

Bijlagen

- 1 - Controleaanpak
- 2 - Onafhankelijkheid
- 3 - Verklaring van verantwoordelijkheden
- 4 - Detailbevindingen automatisering
- 5 - SiSa-bijlage

Bijlage 1 – Controleaanpak

Controleaanpak en -uitvoering

Controleaanpak en -uitvoering

Wij voeren onze controle uit met een mix van systeem- en gegevensgerichte werkzaamheden en een mix van vaste teamleden en ingeschakelde experts. Daarnaast beschikken wij als organisatie over verschillende kwaliteitsborgingsmaatregelen. Dit geheel tezamen leidt tot een kwalitatief goede controle. In dit verslag is voor elk bijzonder aandachtsgebied in onze controle terug te lezen wat de kernpunten in onze controle zijn geweest die hebben bijgedragen aan de kwaliteit in onze controle. Daarnaast gaan wij in de volgende paragrafen van deze bijlage nog nader in op de samenwerking met andere accountants en de ingeschakelde experts.

Onze controleaanpak is onder andere gericht op het in kaart brengen van de voor de jaarrekening van belang zijnde risico's. Wij rapporteren u over onze werkzaamheden en bevindingen ten aanzien van onze aandachtpunten in dit accountantsverslag. Ten opzichte van voorgaand jaar hebben wij geen significante wijzigingen doorgevoerd in onze controleaanpak.

De met u afgesproken goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Op grond van het Bado stelt het algemeen bestuur de goedkeuringstolerantie vast die de accountant bij zijn jaarrekeningcontrole dient te hanteren. De goedkeuringstolerantie is op 22 november 2016 vastgesteld door het algemeen bestuur, waarbij tevens het normenkader is vastgesteld.

Goedkeurings-tolerantie	Goed-keurend	Beperking	Oordeel-onthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	> 1 < 3%	-	> 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	> 3 < 10%	> 10%	-

Bijlage 1 – Controleaanpak

Goedkeurings- en rapporteringstoleranties

Hierbij merken wij op dat op grond van het Bado de goedkeuringstolerantie gebaseerd dient te worden op de totale lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves, over het boekjaar. Uit de jaarrekening 2016 van het SNN blijkt dat over 2016 een bedrag van € 26,9 miljoen vrijval op toekenningen als negatief bedrag onder de lasten is verantwoord. Dit bedrag wordt toegerekend aan 2016, omdat het is gerelateerd aan het einde van de programmaperiode OP EFRO 2007-2013 en samenhangt met de finale subsidievaststellingen met begunstigden. Er ontstaat immers duidelijkheid over de omvang van de vrijval op overcommittingen vanuit het oude programma. Omdat de goedkeuringstolerantie hierdoor fors lager zou uitvallen, hebben wij onze controle met een hogere tolerantie uitgevoerd (voor fouten afgerond € 428.950 en voor onzekerheden € 1.286.850). Voornoemde bedragen zijn circa de helft lager dan de door het algemeen bestuur bij het vaststellen van het controleprotocol genormeerde bedragen, hetgeen impliceert dat wij de controle met een hogere mate van nauwkeurigheid hebben uitgevoerd.

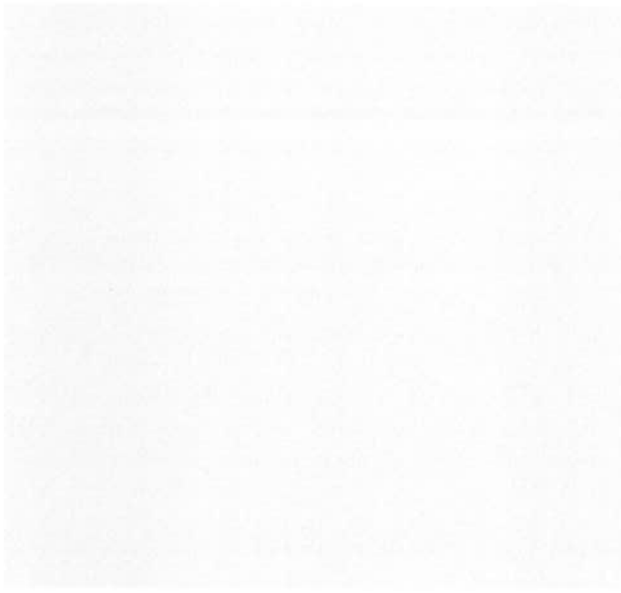
Als de goedkeuringstolerantie niet wordt overschreden, kan een goedkeurende controleverklaring afgegeven worden.

Deze goedkeuringstolerantie is een kwantitatief criterium. De uiteindelijke oordeelsvorming is echter altijd een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve afwegingen.

Het rapporteringsbedrag, de maatstaf die geldt voor het rapporteren van fouten en onzekerheden, is door het algemeen bestuur bepaald op 10% van de goedkeuringstolerantie, te weten € 40.000 (afgerond op een relevant geacht absoluut bedrag).

Bijlage 1 – Controleaanpak

Samenwerking met andere accountants en inzet van deskundigen

Samenwerking met andere accountants

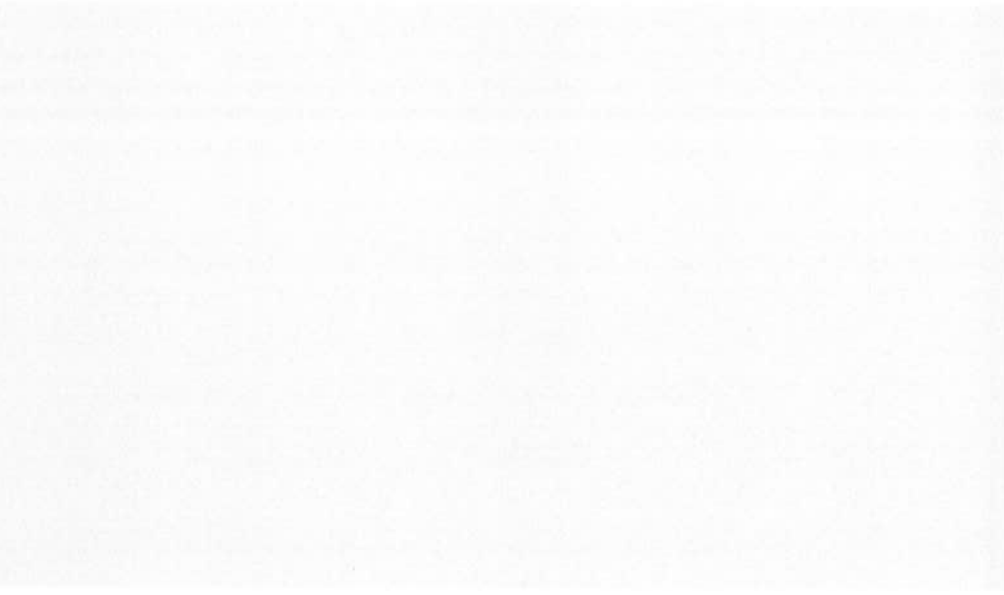
Uitvoering van de (enige) door het SNN te verantwoorden specifieke uitkering Regionale mobiliteitsfondsen (I&M E28) ligt in handen van de provincies Groningen, Friesland en Drenthe. Daarom hebben wij in nauw overleg met de accountants van voornoemde provincies werkzaamheden verricht die een voldoende bijdrage leveren aan de vereiste controle-informatie die nodig is voor onze controleverklaring bij de jaarrekening van het SNN.

Inschakeling van specialisten

Wij hebben voor onze controle van naleving van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en de controle van de juistheid/volledigheid van de vereiste toelichting uit hoofde van de WNT gebruikgemaakt van interne experts van EY People Advisory Services. De toelichting op de naleving van de WNT is een belangrijke toelichting in de jaarrekening, waarbij de van toepassing zijnde wet- en regelgeving complex is. Onze experts hebben ons met name ondersteund bij de controle van de juistheid van de toegelichte bezoldiging. Wij hebben vooraf met hen afspraken gemaakt over het uit te voeren werk en zij rapporteren hun bevindingen hierover aan ons, waarbij wij als EY-auditteam volledig verantwoordelijk zijn voor het werk dat zij verrichten. Onze bevindingen ten aanzien van de naleving en toelichting op de WNT-rapporteren wij in paragraaf “Aandachtsgebieden en bevindingen in de controle” van het hoofdstuk “Uitkomsten jaarrekeningcontrole” van dit verslag.

Bijlage 2 - Onafhankelijkheid

Onafhankelijkheid

De onafhankelijkheid van de accountant behoort tot het fundament van zijn beroep. In de maatschappelijke discussie over kwaliteitsverbetering van de controle speelt de onafhankelijkheid van accountants een belangrijke rol. Vanaf 1 januari 2014 is op alle assurance-opdrachten onder Nederlands recht de Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO) van toepassing. Een aantal belangrijke punten uit de ViO, die wij hieronder hebben opgenomen betreffen:

- ▶ langdurige betrokkenheid
- ▶ samenloop van dienstverlening
- ▶ geschenken en giften

Een strikte scheiding tussen controle- en adviesdiensten was al van kracht voor OOB's vanaf 1 januari 2014 en kantoorroelatie is verplicht voor financiële jaren van OOB's vanaf 2016. Daarnaast kent de Europese verordening vanaf controlejaar 2016 striktere onafhankelijkheidseisen, maar ook nadere bevestigingen over onafhankelijkheid ter communicatie aan interne toezichthouders.

Op 17 juni 2016 is een gewijzigde ViO van kracht geworden vanwege de implementatie van Verordening (EU) nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang.

Impact ViO op relatie SNN en EY

Langdurige betrokkenheid

Om alle schijn van afhankelijkheid te vermijden, kunnen de externe accountant en (senior) managers in het team maximaal zeven achtereenvolgende jaren in het team actief zijn. Daarna zullen zij intern roteren. Onze betrokkenheid in jaren laat het volgende beeld zien:

- ▶ D.E. Engwerda RA (extern accountant), jaarrekeningcontrole 2014.
- ▶ M.J. Klomps MSc EMA (manager), sinds jaarrekeningcontrole 2014.

Dit betekent dat geen van deze teamleden de termijn van zeven jaren binnenkort zal overschrijden.

Bijlage 2 - Onafhankelijkheid

Samenloop van dienstverlening

Ten aanzien van OOB's is de combinatie van wettelijke controles en overige dienstverlening volledig verboden, met uitzondering van met name genoemde overige assurance-diensten. Voor niet-OOB's is bepaald dat samenloop is geoorloofd als de non-assurance dienst niet van materiële invloed is op het assurance-object. Als er wel materiële invloed is geldt in beginsel een verbod, behalve wanneer de non-assurancedienst niet:

- ▶ subjectief of niet-routinematig is; of
- ▶ een verwerkingswijze in het assurance-object ten gevolge heeft waarvan het assurance-team twijfelt of deze verwerkingswijze passend is; of
- ▶ leidt tot een bedreiging uit hoofde van belangenbehartiging.

Op de volgende pagina is schematisch weergegeven wat de verdeling is van onze kosten naar controle en overige diensten.

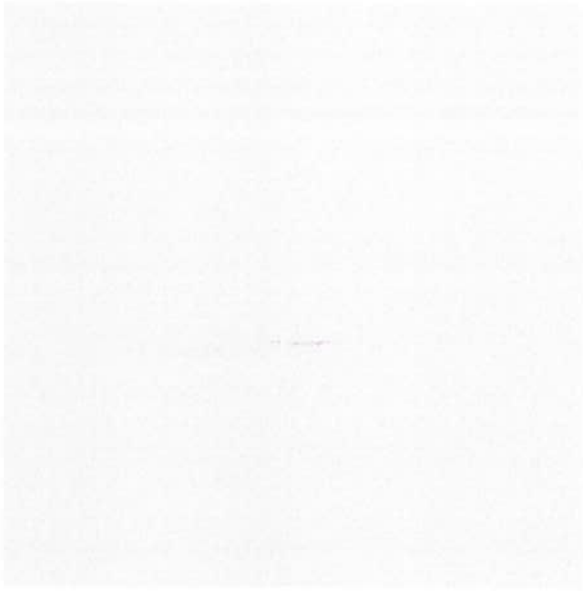
Geschenken en giften

Zoals met u is overeengekomen, informeren wij u hierbij over de door ons ontvangen respectievelijk verstrekte geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven € 100. Wij hebben geen geschenken en/of persoonlijke uitingen van gastvrijheid boven voornoemd bedrag verstrekt/ontvangen.

Wij zijn onafhankelijk van het SNN

Wij hebben alle aspecten geanalyseerd die onze onafhankelijkheid gedurende het jaar zouden kunnen bedreigen. Daar waar onafhankelijkheidsregels dit vereisen, hebben wij aanvullende waarborgen ingevoerd. Wij kunnen u bevestigen dat wij zowel als organisatie en als controleteam onafhankelijk zijn van het SNN.

Bijlage 3 – Verklaring van verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheid

Conform de aan ons verleende opdracht hebben wij de jaarrekening 2016 van het SNN gecontroleerd. Het is de verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur om de jaarrekening op te maken in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten. Het is onze verantwoordelijkheid een oordeel te geven over de jaarrekening, als bedoeld in artikel 217, derde lid, van de Provinciewet.

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het door het algemeen bestuur vastgestelde controleprotocol en de Regeling Controleprotocol WNT 2016.

Dienovereenkomstig zijn wij verplicht te voldoen aan de voor ons geldende gedragsnormen en zijn wij gehouden onze controle zodanig te plannen en uit te voeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Bijlage 4 – Detailbevindingen automatisering

Implementatie landelijk EFRO-systeem

Implementatie landelijk EFRO-systeem

In 2015 hebben wij enkele adviezen uitgebracht inzake het implementatietraject van het landelijke EFRO-systeem waarbij meerdere subsidieaanvragen vanuit EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) in één systeem vastgelegd worden.

Wij hebben vastgesteld dat het systeem momenteel in gebruik is genomen en het centraal functioneel beheer team is ingericht. Hoewel wij vastgesteld hebben dat procesbeschrijvingen aanwezig zijn, ontbreken uniforme procedures voor het autorisatie en softwarewijzigingenbeheer. Derhalve zijn voor de jaarrekeningcontrole relevante IT-beheerprocessen onvoldoende geborgd en loopt SNN het risico op bijvoorbeeld ongeautoriseerde toegang tot het systeem of fouten in financiële gegevens. U heeft aangegeven dat deze procedures momenteel worden vormgegeven in het kader van de nulmeting die door een externe accountant wordt uitgevoerd.

De ontwikkeling van het landelijke EFRO-systeem is bij Stachanov belegd en het technisch beheer wordt door Internedservices uitgevoerd. Stachanov en het centraal functioneel beheerteam op dit moment niet over een externe verklaring waarin gerapporteerd wordt over de kwaliteit van de IT-beheerprocessen. Een dergelijke verklaring over de kwaliteit van de uitgevoerde IT-beheerprocessen voor Internedservices is wel beschikbaar. Omdat het functioneel beheer van EFRO overgaat naar het centrale beheerteam en de ontwikkeling naar Stachanov, willen wij benadrukken dat het beleggen van de beheertaken bij dit centrale beheerteam tevens gezien kan worden als een uitbesteding van IT-beheerprocessen en dat dit niet betekent dat de verantwoordelijkheid wordt uitbesteed. SNN blijft verantwoordelijk voor de betrouwbaarheid, beveiliging en continuïteit van de uitbestede dienstverlening.

Om inzicht te krijgen in de kwaliteit van de extern belegde processen, diensten en het niveau van informatiebeveiliging, adviseren wij u, in aanvulling op de samenwerkingsovereenkomst van het landelijke EFRO-systeem, afspraken te maken over aantoonbare zekerheid ten aanzien van de interne beheersing. Dit kan door middel van een periodieke toetsing op de afgenomen diensten door een externe auditor, bijvoorbeeld resulterend in een ISAE3402 type 2 verklaring. Dit zou tevens een verlichting op het IT-beheerteam kunnen betekenen, doordat IT-audit werkzaamheden voor de individuele participanten binnen het samenwerkingsverband niet meer noodzakelijk zijn (afhankelijk van de reikwijdte van de ISAE3402 verklaring). Aanvullend kan een zogenoemde "right-to-audit" overeengekomen worden waardoor het mogelijk is zelf een audit te (laten) uitvoeren specifiek op bepaalde beheersmaatregelen.

SNN heeft aangegeven dat het landelijke EFRO-systeem op korte termijn zal worden ge-audit waardoor de kwaliteit van de extern belegde processen, diensten en het niveau van informatiebeveiliging inzichtelijk worden gemaakt.

Bijlage 4 – Detailbevindingen automatisering

Informatiebeveiliging in relatie tot de meldplicht datalekken

Informatiebeveiliging in relatie tot de meldplicht datalekken

In 2015 hebben wij vastgesteld dat u een informatiebeveiligingsbeleid heeft opgesteld voor de periode 2014-2016 en hebben u geattendeerd op de Wet Bescherming Persoonsgegevens (hierna: WBP) en daarover enkele adviezen uitgebracht. U heeft hier beperkt invulling aan gegeven door gebruik te maken van de procedure van de Provincie Groningen. Daarnaast heeft u aangegeven een medewerker aan te stellen als Privacy Officer en tevens bent u gestart met een Pricacy Impact Assessment (hierna: PIA).

Wij willen u attenderen op de in mei 2018 van toepassing zijnde Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: AVG). Volgens de AVG, maar ook nu reeds binnen de WBP, wordt u aangemerkt als “verantwoordelijke” voor het verwerken van persoonsgegevens. Daarnaast is SNN sinds 1 januari 2016 verplicht inbreuken op de beveiliging te melden indien die leiden tot onder andere diefstal, verlies of misbruik van de persoonsgegevens. Een vaak nog onbekend voorbeeld hierbij betreft het datalek dat organisaties moeten melden indien ze getroffen zijn door een ransomware aanval, waarbij persoonsgegevens zijn versleuteld. Daarnaast heeft de Autoriteit Persoonsgegevens aangegeven dat op korte termijn de eerste boetes zullen worden uitgedeeld aan organisaties die gegevens onvoldoende hebben beschermd.

Vanuit de AVG en de Meldplicht datalekken worden aan het SNN onder meer de volgende eisen gesteld:

- ▶ Er dient een helder, transparant en toegankelijk beleid te zijn vastgesteld ten aanzien van de verwerking van klantgegevens en de rechten van betrokkenen.
- ▶ Technische en organisatorische maatregelen dienen te zijn genomen om ervoor te zorgen dat bij de verwerking van gegevens de Verordening wordt nageleefd, wat beter bekend staat als “Privacy by design en by default”.
- ▶ U dient te beschikken over een gegevensbeschermingsbeleid waarin staat beschreven hoe wordt omgegaan met de verwerking van (persoons)gegevens, vanaf het moment van instroom tot en met de vernietiging van deze gegevens.
- ▶ U dient de noodzaak voor uw organisatie te bepalen ten aanzien van het uitvoeren van een Privacy Impact Assessment (PIA) voor het verwerken van persoonsgegevens, bijvoorbeeld wanneer u gegevens gaat combineren om verbruik van gegevens van uw klanten te koppelen aan “persona’s” door deze te “profilieren”.
- ▶ Bepaal hoe u met de risico’s om wilt gaan (vermijden, mitigeren, overdragen of accepteren) en stel vast welke maatregelen per keuze nodig zijn. Zijn er bijvoorbeeld met alle externe partijen “bewerkerovereenkomsten” afgesloten.

Bijlage 4 – Detailbevindingen automatisering

Wijzigingenbeheer

< vervolg Informatiebeveiliging in relatie tot de meldplicht datalekken >

Wij onderschrijven het aanstellen van een Privacy Officer en het uitvoeren van een PIA, maar willen benadrukken dat op dit moment nog niet is voldaan aan alle eisen die gesteld worden aan u vanuit de WBP en de AVG. Derhalve adviseren wij bovenstaande stappen hierbij te betrekken, een procedure op te stellen en in uw organisatie te implementeren.

SNN is op hoogte van bovenstaande eisen en is gestart om meerdere verbeteringen door te voeren met als doel te voldoen aan de gestelde eisen in de WBP en AVG.

Wijzigingenbeheer

In 2015 hebben wij vastgesteld dat grotere wijzigingen voor de interne systemen conform een vastgestelde procedure verlopen. Deze procedure is in 2016 niet gewijzigd. U heeft opvolging gegeven aan het advies om te vermijden of het een grote of kleine wijziging betreft, waardoor vast te stellen is of testwerkzaamheden aansluiten op de aard impact van de wijziging. Wij hebben vastgesteld dat onvoldoende inzichtelijk is dat voldoende functiescheiding in het proces aanwezig is. Doordat er volgens SNN geen grote wijzigingen hebben plaatsgevonden hebben wij het proces van grote wijzigingen niet kunnen beoordelen.

Daarnaast beschikt het landelijke EFRO-systeem over testdocumentatie bij het doorvoeren van wijzigingen. Echter ontbreekt, ondanks de aanwezigheid van procesbeschrijvingen, een wijzigingenbeheer procedure. Doordat deze procedure ontbreekt bestaat het risico dat wijzigingen in de programmatuur onvoldoende getest en/of niet geautoriseerd in productie worden genomen, wat mogelijk kan leiden tot problemen in de werking van het systeem.

Wij adviseren bij eventuele softwarewijzigingen in uw systemen ten minste aandacht te besteden aan onderstaande punten:

- ▶ Adequate documentatie, waarbij achteraf is vast te stellen welke impact de wijziging heeft gehad en op welke functionaliteit deze betrekking heeft.
- ▶ Testwerkzaamheden, bij voorkeur aan de hand van standaardtestplannen, uitgevoerd door (functioneel) beheerders en eindgebruikers te documenteren, waarbij de mate van diepgang van testen afhankelijk is van de aard van de wijziging.
- ▶ Formeel gegeven en vastleggen van het akkoord voor testen (gebruikers) en voor het in productie nemen van de software (functioneel beheer).

Bijlage 4 – Detailbevindingen automatisering

Autorisatiebeheer

Autorisatiebeheer

U heeft ons aangegeven dat onderstaande aandachtspunten uit 2015 ongewijzigd zijn:

- ▶ Bestanden in Navision 2013 kunnen rechtstreeks via de “verkenner” van het besturingssysteem en buiten de applicatie om benaderd, gemuteerd of verwijderd worden. Volgens SNN is dit een is dit een technisch complex probleem. Mogelijk biedt de overgang naar SharePoint in 2017 een oplossing hiervoor.

Onderstaand aandachtspunt uit 2015 is opgevolgd:

- ▶ Via het account “administrator” heeft de externe leverancier ITASS enkel nog beperkte toegang door middel van leesrechten.

In 2016 hebben wij geconstateerd dat:

- ▶ Wachtwoordeisen op Active Directory (netwerk) niet voldoen aan de minimaal daaraan te stellen eisen (geen lockout threshold). Wij hebben vernomen dat dit punt op 24 maart 2017 is opgelost.
- ▶ Wachtwoorden van landelijk EFRO-systeem hoeven niet periodiek gewijzigd te worden en het is mogelijk rechtstreeks via het internet in te loggen op het landelijk EFRO-systeem, zonder verplichte additionele toegangseisen (zoals een two-factor authenticatie). Dit is bij SNN bekend en op korte termijn worden acties ondernomen.
- ▶ Er meerdere niet persoonsgebonden administratoraccounts aanwezig zijn op netwerkniveau. Dit is bij SNN bekend en gezamenlijk met Brunel gekeken om dit aantal te verminderen.
- ▶ 41 gebruikers uitgesloten zijn op de eis om wachtwoorden periodiek te wijzigen. Onder deze accounts bevinden zich serviceaccounts, waarvoor deze instelling volgens SNN noodzakelijk is. De overige accounts betreffen reguliere gebruikers en niet persoonsgebonden accounts. Dit punt is ná constatering op 28 maart 2017 met Brunel besproken en hierop zijn acties ondernomen.

Door bovenstaande bevindingen is, ten behoeve van de jaarrekeningcontrole, het risico aanwezig dat bedrijfskritische gegevens door onbevoegden kunnen worden benaderd. Als gevolg hiervan bestaat tevens de mogelijkheid dat functiescheiding binnen applicaties wordt doorbroken en gegevens ongewenst en onopgemerkt worden aangepast. Door het gebruik van niet persoonsgebonden accounts kunnen handelingen, met verregaande gevolgen gezien de aard van de accounts, niet te allen tijde worden herleid naar een individu. Daarnaast is het landelijke EFRO-systeem rechtstreeks via het internet te benaderen en vormt in combinatie met een onvoldoende stringent wachtwoordbeleid een risico op ongeautoriseerde toegang. Toegang zou kunnen worden verkregen door het toepassen van een brute force attack (hierbij worden alle mogelijke combinaties van beschikbare tekens geprobeerd).

Bijlage 4 – Detailbevindingen automatisering

Authorisatiebeheer

< vervolg Authorisatiebeheer >

Wij adviseren u de genoemde aandachtspunten op te lossen door:

- ▶ Zorg te dragen dat generieke en niet persoonsgebonden administrator accounts standaard geblokkeerd staat en dat deze alleen tijdelijk open wordt gezet na een verzoek van de leverancier. Of dat er een specifiek service account wordt aangemaakt. Hierdoor bent u te allen tijde op de hoogte van de werkzaamheden van de leverancier.
- ▶ Zorg te dragen, eventueel met behulp van een update van Navision, dat bestanden enkel via het systeem benaderbaar zijn.
- ▶ De beheerrechten van alle accounts in te trekken en aangepaste rollen aan te maken voor specifieke behoeften. Indien één van uw leveranciers dit (technisch) niet toelaat, bevelen wij u aan voor het gebruik van het beheeraccount een “red envelope procedure” te hanteren, waarbij het gebruik van dit account vooraf dient te worden geautoriseerd en de verrichte acties op het account worden gelogd en beoordeeld. Na het gebruik dient dit account te worden geblokkeerd en het te wijzigen wachtwoord dient daarbij aan hoge complexiteitseisen te voldoen.
- ▶ Additionele toegangseisen in te regelen in het EFRO-systeem zodat enkel medewerkers van de participerende instanties toegang hebben tot het systeem (bijvoorbeeld door middel van een restricted IP range en two-factor authenticatie).

Bijlage 4 – Detailbevindingen automatisering

Continuïteitsbeheer

Continuïteitsbeheer

Wij hebben geconstateerd dat SNN in opzet voldoende maatregelen heeft getroffen data middels een periodiek en geautomatiseerd proces op te slaan. Brunel voert de back-up uit van het netwerk en lokale systemen en het landelijk EFRO-systeem wordt geback-up't door Internetservices. Echter hebben wij vastgesteld dat op netwerkniveau enkele shares worden uitgesloten in één van de back-up schema's. Hierdoor bestaat het risico dat er geen of geen recente back-up van bepaalde data aanwezig is. U heeft aangegeven momenteel met de nieuwe ICT-dienstverlener Brunel aan een update van het back-upschema te werken. Daarnaast heeft u aangegeven dat bij alle genoemde systemen, restore tests niet zijn vastgelegd. Hierdoor bestaat het risico dat de uitkomsten hiervan niet beschikbaar zijn en er toe kunnen leiden dat in het geval van een calamiteit de data en systemen mogelijk niet volledig (tijdig) kunnen worden hersteld.

Wij adviseren periodieke restore-tests uit te voeren en vast te leggen. Daarnaast adviseren wij procedures op te stellen voor het uitvoeren van tussentijdse controles evenals het terugzetten van een back-up om daarmee te borgen dat back-ups succesvol kunnen worden teruggezet.

SNN heeft naar aanleiding van deze bevindingen aangegeven dat diverse shares bewust zijn uitgesloten in back-ups en dat dit geen risico vormt voor de continuïteit van de omgeving van SNN. Daarnaast zullen uitkomsten van uitwijktests in de toekomst worden vastgelegd. De reeds uitgevoerde uitwijktests zijn volgens SNN succesvol verlopen.

Bijlage 5 - SiSa-bijlage

Het is volgens de Nota verwachtingen accountantscontrole 2016 voorgeschreven dat wij de geconstateerde fouten en onzekerheden per regeling rapporteren door middel van onderstaande verplichte tabel. Deze tabel dient door uw organisatie samen met een aantal andere verplicht voorgeschreven verantwoordingsstukken voor 15 juli 2017 elektronisch bij het CBS te worden aangeleverd.

Nummer specifieke uitkering conform SiSa-bijlage 2016	Specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
I&M E28	Regionale mobiliteitsfondsen	Geen	-	N.v.t.